

ZNAČAJ I PROMJENE STANDARDA ISO 14001

SIGNIFICANCE AND CHANGES TO STANDARDS ISO 14001

Prof.dr.sc. Mirsada Oruč, Prof.dr.sc. Sulejman Muhamedagić
Fakultet za metalurgiju i materijale, Univerzitet u Zenici, Zenica

Mr.sc. Jusuf Borić
JKP „Zenicatrans prevoz putnika“ d.d.
Zenica

Mr.sc. Dragana Agić
Institut za privredni inženjering, IPI
d.o.o. Zenica

REZIME

Uticaj na životnu sredinu sve više raste te se zbog toga mora bolje razumjeti i njime znati upravljati. Standard ISO 14001 se smatra najuspješnijim standardom za zaštitu životne sredine u svijetu. Njegovo univerzalno prihvatanje pripisuje se njegovoj sposobnosti da pomogne firmama i organizacijama da obezbijede poslovni i ekološki napredak i smanje troškova.

Revizija ovog standarda koji datira od 2004.godine ponukana je rezultatima istraživanja koja su vezana za upravljanje poslovanjem i životnom sredinom. Naime, revizija standarda ISO 14001 podržava organizacije i firme u njihovim naporima da smanje uticaj na životnu sredinu i shvate da ona ima uticaj i na poslovanje.

U ovom radu daće se kratki prikaz i značaj revizije standarda ISO 14001:2015 za sve organizacije i firme koje moraju voditi računa o zaštiti životne sredine.

Ključne riječi: standard ISO 14001, revizija standarda, organizacije i firme, životna sredina

SUMMARY

Environmental impact is growing and therefore must be better understood and should be managed properly.

The ISO 14001 standard is considered to be the most successful standard for environmental protection in the world. Its universal acceptance is attributed to its ability to help companies and organizations to provide business and environmental progress and reduce costs.

The revision of this standard, which dates from 2004 is driven by the research results that are related to business management and the environment. The revision of the ISO 14001 standard supports organizations and companies in their efforts to reduce their environmental impact and realize that it has an impact on business, too.

This paper will give a short presentation and significance of the revision of the ISO 14001: 2015 standard for all organizations and companies that need to take account of environmental protection.

Keywords: standard ISO 14001, revision standards, organizations and companies, living environment

1. UVOD

Organizacije i firme koje danas žele da budu na tržištu moraju da isporučuju tehnološki superiorne proizvode, savršene s aspekta kvaliteta, s konkurentnom cijenom, vodeći pri tome računa o zaštiti životne sredine, zdravlja i sigurnosti uz ispunjavanje očekivanja svih zainteresovanih strana, tj. kupaca, vlasnika, zaposlenih, isporučilaca i društva [1].

Uticaj na životnu sredinu sve više raste i mora se što bolje razumjeti i njime upravljati. Samo društvo i planeta pokušavaju da prevaziđu probleme (kao što su prirodne katastrofe, krčenje šuma, prenaseljenost), ublaže klimatske promjene i prilagode se na takve promjene. Takođe organizacije i firme prepoznaju potrebu da upravljaju svojim ekološkim izazovima i doprinose pronalaženju rješenja za probleme koji se tiču svih nas [2].

Pošto se kod izvoza roba traže odgovarajući certifikati sistema kvaliteta prema ISO 9000 već početkom 1996.godine izašlo je nekoliko nacrt standarda serije ISO 14000 koji se odnose na sve važnije aspekte zaštite okoline, ekosistema i potrošača.

Naime, poslije Svjetske konferencije u Rio de Ženeiru 1992.godine i većeg broja dokumenata koji su doneseni o održivom razvoju, mnoge zemlje, uvoznice odgovarajućih roba zbog konkurentskih razloga u okviru certifikata o sistemu kvaliteta traže i slijedeće dokaze [3]:

- da je proizvod ugodan za okolinu,
- da je tehnologija ugodna za okolinu i da nije ostavila posljedice,
- da sirovine i repromaterijali u tehnološkom postupku proizvodnje proizvoda koje izvoze, odgovaraju zaštiti okoline.

Posebno važno mjesto u predloženim standardima serije ISO 14000 zauzimaju oblasti kao što je izbor materijala i tehnologije te korištenje sekundarnih sirovina i reciklaže čime se postižu značajni efekti kao što su [3]:

- smanjenje ulaznih materijala u proces,
- smanjenje utroška energije,
- znatno smanjenje polutanata u okolinu.

U projektima „revitalizacije i rekonstrukcije“ u postojećim firmama i organizacijama treba izvršiti i ekološku procjenu, prema zahtjevima međunarodnih standarda.

2. KORACI PREMA ISO 14001

Upravljanje kvalitetom okoline dugo vremena nije bilo predmet međunarodne standardizacije, mada su pojedini ISO komiteti obrađivali i neke aspekte eko sistema.

ISO 14000 je familija standarda koja daje praktične alate organizacijama i firmama za odgovornost upravljanja životnom sredinom.

Serijski standard ISO 14000 razvijena od ISO Tehničkog komiteta, tačnije ISO/TC 207 i njegovih pododbora [4].

Krajem 1995.godine izrađeni su prijedlozi nekoliko standarda serije ISO 14000, tj. izašlo je 5 nacrt standarda i to [3]:

- 1) ISO 14001:1996 - Sistem upravljanja okolinom. Specifikacija sa smjericama za primjenu,
- 2) ISO 14004:1996 - Sistem upravljanja okolinom. Opšte smjernice o principima sistema i tehničke podrške,

- 3) ISO 14010:1996 - Smjernice za provjeru okoline. Opšti principi,
- 4) ISO 14011:1996 - Smjernice za provjeru okoline. Postupci provjere-provjera sistema upravljanja okolinom,
- 5) ISO 14012:1996 - Smjernice za provjeru okoline. Kvalifikacioni kriteriji za provjerivače okoline.

Poslije serije standarda iz 1996.godine uslijedila su izdanja drugih standarda a zatim i novije verzije već navedenih standarda. Neki od tih standarda su [1,5]:

- ISO 14041:1998 - zamijenjen sa dva standarda koji u BiH nose oznaku BAS EN ISO 14040:2008 i BAS EN ISO 14044:2008; Procjena životnog ciklusa,
- ISO 14024:1999 (BAS EN ISO 14024:2002); Okolinske oznake i deklaracije,
- ISO 14031:1999 (BAS EN ISO 14031:2001); Vrednovanje okolinskih učinaka.Smjernice,
- ISO 14020:2000 (BAS EN ISO 14020:2011); Oznake za životnu sredinu i deklaracije,
- ISO 14015: 2001 (BAS EN ISO 14015: 2011); Procjena okoliša lokacija i gradilišta (EASO),
- ISO 14001:2004 (BAS EN ISO 14001:2006),
- ISO 14004:2004 (BAS EN ISO 14004:2007),
- ISO 14040:2006 (BAS EN ISO 14040:2008); Procjena životnog ciklusa,
- ISO 14063:2006 (BAS EN ISO 14063:2010); Okolinska komunikacija, smjernice i primjeri,
- ISO 14050:2009 (BAS EN ISO 14050:2012); Rječnik,
- ISO 14065:2013 (BAS EN ISO 14065:2015); Staklenički plinovi. Zahtjevi za tijela koja provode validaciju i verifikaciju emisija stakleničkih plinova povezanu s akreditacijom ili drugim odobrenjima.

3. STANDARD ISO 14001

Kako je već navedeno, standard ISO 14001 je prvi put objavljen 1996.godine i u proteklom periodu smatran je najuspješnijim standardom za zaštitu životne sredine u svijetu.

Njegovo univerzalno prihvatanje pripisuje se njegovoj pristupačnosti (odnosi se podjednako na tešku industriju, usluge, javni sektor te mala i srednja preduzeća-firme). Takođe njemu se pripisuje sposobnost da pomogne firmama da obezbijede poslovni i ekološki napredak, smanje troškove i poboljšaju upravljanje usaglašenosti [2].

Do sada je u upotrebi verzija standarda koja datira još od 2004.godine. Međutim, do danas se svijet mnogo promijenio te je došlo vrijeme da se poveća upotreba ovog standarda u vrijeme kada se traži strateški pristup. Prema ovom standardu certificirano oko 300 000 organizacija širom svijeta, ali novo doba zahtijeva reviziju ovog standarda [2]. Naime, integracija navedenog standarda s drugim standardima sistema upravljanja, najčešće ISO 9001 (čija revizija je bila 2015.godine) je dosta pomogla i ubrzo je pokrenuta procedura revizije standarda.

ISO definiše sistem upravljanja okolinom na slijedeći način: „dio sistema upravljanja se koristi za upravljanje ekološkim aspektima, pristanak ispunjavanja obaveza i adresiranje rizika i mogućnosti“.

ISO 14001 je međunarodni standard koji specificira zahtjeve za efikasan sistem upravljanja okolinom (EMS). On pruža okvir koji organizacija može pratiti, a ne utvrđivanje zahtjeva ekološke performanse [6].

3.1. Revizija standarda ISO 14001

Često se postavlja pitanje zašto je bila potrebna revizija ovog standarda a kao odgovor je navedeno nekoliko činjenica i to [2]:

- odvijale su se aktivnosti vezane za identifikaciju budućih izazova vezanih za upravljanje životnom sredinom,
- revizija treba koristiti novi ISO-ov zajednički okvir za sisteme upravljanja,
- revizija je zasnovana na novim rezultatima istraživanja u 2012/2013-oj godini.

Novo izdanje standarda je uzelo u obzir najnovije promjene u praksi oko upravljanja zaštitom životne sredine i odražava sve složenije, zahtjevnije i dinamičnije okruženje u kojem današnje firme i organizacije posluju.

Revizija standarda ISO 14001:2015 uvodi niz promjena u odnosu na prethodnu verziju standarda.

Treba takođe napomenuti da ISO 14001:2015 pokriva slijedeće teme (oblasti) u vezi sa sistemom upravljanja okolinom i to [6]: kontekst organizacije, rukovodstvo, planiranje, podrška, operacija, evaluacija radnji, poboljšanje.

Korištenje ISO 14001:2015 ima mnoge prednosti za organizacije i firme, a one su našle da im standard pomaže [6]:

- poboljšati efikasnost resursa,
- smanjiti otpad,
- smanjiti troškove,
- pružiti sigurnost mjerenja uticaja na životnu sredinu,
- sticanje konkurentne prednosti u lancu snabdijevanja,
- povećati nove poslovne mogućnosti,
- ispuniti zakonsku obavezu,
- povećati povjerenje kupca,
- poboljšati ukupan uticaj na okolinu,
- dosljedno upravljati obaveznom zaštitom životne sredine.

Takođe je važno napomenuti da elementi ISO 9001 mogu biti poboljšani s odgovarajućim komponentama standarda ISO 14001. Ovaj standard može biti integrisan sa standardom ISO 9001 i sa standardima OHSAS 18001 i ISO 13485.

Nova verzija standarda ISO 14001 ima niz ključnih promjena kao što su [2,6]:

- a) Upravni odbor treba natjerati menadžment firme i organizacija da se usmjere na upravljanje zaštitom životne sredine kao i da to integriše u svoj strateški prioritet.
- b) Standardu je dodata nova tačka posebno fokusirana na upravni odbor, gdje se određene odgovornosti dodjeljuju rukovodiocima, što im takođe omogućava da bolje kontrolišu svoju organizacionu strategiju. Uključivanje lidera će pomoći da se optimiziraju performanse sistema upravljanja zaštitom životne sredine u organizaciji, što ga čini održivim uz smanjenje troškova ali i očuvanje svjetskih resursa.

ISO 14001 je najpopularniji standard iz familije ISO 14000. On uključuje i druge važne standarde koji su prethodno navedeni. Tim standardima se pridružuju i standardi kao što su ISO 10064 i ISO 19011.

Nakon objavljivanja ISO 14001:2015 organizacije koje su certificirane prema izdanju iz 2004.godine imaju tri godine da dokažu usaglašenost sa zahtjevima izdanja iz 2015.godine.

4. ZAKLJUČCI

- Standard ISO 14001 je pomogao da se značajno poboljša uticaj na našu životnu sredinu. Implementacija ovog standarda je želja da se poboljša sopstveni imidž i ukupna posvećenost zaštiti životne sredine.
- Dobijanje akreditovane certifikacije prema ISO 14001 daje komercijalnu vrijednost firmi ili organizaciji uključujući smanjenje emisije gasova staklene bašte, upravljanje otpadom uz istovremeno osiguranje bolje kontrole poslovnog rizika i konkurencije.
- Standard ISO14001 može koristiti bilo koja firma ili organizacija za efikasno upravljanje okolinom.
- Korištenje ISO 14015:2015 može pružiti sigurnost menadžmentu i zaposlenim u firmi ili organizaciji kao i vanjskim akterima da se uticaji na životnu sredinu mogu mjeriti i unaprijediti.

5. LITERATURA

- [1] Oruč, M.; Sunulahpašić, R.; Gigović-Gekić, A.: Menadžment kvaliteta, FMM, Univerzitet u Zenici, 2013, str. 106-112,
- [2] Postizanje ciljeva zaštite životne sredine sa standardom ISO 14001:2015, Preuzeto sa ISO fokusa, Glasnik instituta za standardizaciju, Broj: 3-4, 2015, str.8-11,
- [3] Omanović, M.: Uvod u TQM, Željezara „Zenica“, Zenica, 1996.god.
- [4] ISO 14000-Environmental management,
<http://www.iso.org/iso/iso14000> [pristup 2016.god.]
- [5] Sistemi upravljanja zaštitom okoliša-Institut za standardizaciju,
http://www.bas.gov.ba/pages/page_4483.html [pristup 2016.god.]
- [6] What is ISO14001:2015?-Environmental Management Systems Standard,
<http://asq.org/learn-about-quality/learn-about-standards/iso-14001/> [pristup 2016.god.]

